

De Zaak Louis XVII

De Zaak Louis XVII

Patrick Bernauw

© 2014 Patrick Bernauw
coverontwerp: Patrick Bernauw – Studio Scripto
www.bernauw.com – patrick.bernauw@skynet.be
Een uitgave van Everstory Books www.everstorybooks.com
via POD-Platform Brave New Books www.bravenewbooks.nl

ISBN 9789402105896
NUR 305

Eerste druk, Manteau 2012
Tweede druk, Everstory Books 2014

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Met dank en opgedragen aan Jurgen Schalck.

*Mot d'Avé
à Anne & Léon Mons
More & See:
La Glacière*

De naam Brigitte is afgeleid van 'Brigitta', een Keltisch-Ierse naam waarin 'bri' staat voor 'stralend' en 'git' of 'gitta' voor 'schitterend'. De naam betekent dus zoveel als de Stralende, de Schitterende, de Verhevene. De oud-Ierse Brigit was de godin van het licht en de dichtkunst. Tijdens de kindermoord van Bethlehem zou de Heilige Brigitta het kindje Jezus overgenomen hebben van de Maagd Maria, en terwijl ze Jezus droeg, zou ze daarbij zo zijn gaan stralen, dat de soldaten hem met rust lieten.

*La liberté tu prôneras
En la violant tout doucement
Les biens du peuple retiendras
Sans rendre compte aucunement.*

Bevel in versvorm, aangetroffen in de nalatenschap van Jean-François Autié, beter bekend als Léonard.

De dubbelganger is een geest die de lichamelijke verschijning kan aannemen van iemand die reeds het voorportaal van de dood heeft betreden. Soms verschijnt de dubbelganger aan een vriend of familielid van de stervende, maar meestal brengt hij zijn woordenloze boodschap alleen over aan de persoon die moet sterven. Er wordt beweerd dat de dubbelganger, na het intreden van de dood, zijn sterfelijke gedaante aflegt en zich terugpoedt naar de wereld waar hij vandaan komt.

Oude volkswijsheid

Ik

zeg u: 'Luister.'

Luister naar de stemmen in mijn hoofd. Ik smeeek het u. Luister.

Als u mij werkelijk een interview wenst af te nemen, zult u het moeten doen met de stemmen. Ik ben niet meer dan hun spreekbuis. Ik ben niet meer dan hun zegsman. Ik ben niet meer dan de woordvoerder die ze alleen maar laat praten met mijn tong, door mijn mond.

Hoort u?

Hoort u het ook? Het niet aflatend geruis in mijn hoofd?

Hoort u het al?

Het is uit deze branding van een Grote Oceaan, uit deze golfslag van witte ruis en suizend geluid dat ooit in vieze vlokken schuim dit spreekkoor werd geboren, als een taterend tinnitus, een kakofonisch gekakel van kippen zonder kop.

Hoort u het al? Hoe zich uit de chaos van *noise*, *distortion* en *feedback* solisten bevrijden, die vertellen en verklaren, die uit- en weerleggen? Hoort u ze al? Hoe al die verschillende stemmen zich soms lijken te verenigen tot één enkele?

En dat praat maar en dat praat maar onverdroten door.

Luister. En stelt u dan uw vragen maar. De stemmen zullen u van antwoord dienen. Ik leen ze alleen maar mijn stembanden, zodat u geschiedenis kunt schrijven met hun verhalen.

Luister dus. Luister aandachtig. Luister naar de stemmen in mijn hoofd.

Verzamel alle stukken van de Zaak. Schrijf de geschiedenis van mijn Familie.

Herschrijf ze.

Dat zal dan niet voor het eerst zijn. En wellicht ook niet voor het laatst.

Deel 1: Naer Montmédy

Frans Rombaut:

Het is 1854 en soms heb ik het gevoel nog steeds op de vlucht te zijn.

De volle maan legt een wit licht over de slapende straten van de stad. De sneeuw die traag uit de zwarte hemel valt, gaat er op een kille manier van gloeien. En ik ben weer op de vlucht.

Is het niet voor de Heren van Terreur, dan is het wel voor Fouché, Minister van Politie onder Bonaparte. Is het niet voor de spionnen van oom Provence, die zich zo graag Louis XVIII liet noemen dat hij er de bijnaam Caïn aan verdiende, dan wel voor die van oom Artois zodra hij Charles X geworden was. Ik duik onder voor de agenten van Louis Philippe en ik duik weg voor de sluipmoordenaars van Napoleon III.

Ziedaar het verhaal van mijn leven: altijd op de vlucht. Of beter: altijd op mijn hoede. Altijd op de uitkijk. Soldaat op wacht.

De spionnen en agenten wisselen van naam en opdrachtgever als van kleren; alleen de Ander is een constante. De Ander. Soms is hij mijn dubbelganger, soms het spookbeeld dat mijn plaats heeft ingenomen in de Tempel en in mijn naam is gecrepeerd in een tochtig vochtig hol, soms is hij gewoon... de Ander. Het Monster. Mijn Schaduw. Het Beest.

En ik ben weer op de vlucht. Hij achtervolgt me, zittend in een rode karos getrokken door vier zwarte paarden. In mijn nachtmerries jaagt hij me op door de smalle stegen van een oude stad, langs huizen die tegen elkaar aan leunen om niet om te vallen van ouderdom.

Ik werp een snelle blik over mijn schouder. Nadert daar al de boze Engel der Wrake, in het hart van de sneeuwstorm? Zijn komst zal worden vergezeld door verontrustende geluiden. Op het ritme van de tamboers van de dood zal ik het briesen van de zwarte paarden

horen, het ratelen van de kettingen, de krakende wielen van een rode karos.

Het is de muziek van mijn nachtmerries. De koetsier zwiept zijn zweep over de rug van de paarden en dwingt de dieren tot een halsbrekende vaart. Hun hoeven lijken vonken te slaan uit de sneeuw die is gestold tot grijsblauw, metaalachtig ijs. Hun vacht geeft warme dampen af; stoom ontsnapt uit hun neusgaten. Uit hun opengesperde ogen spreekt de angst in alle denkbare talen.

Maar zij zijn het niet die worden achtervolgd. Ik ben het die op de hielen wordt gezeten door een schaduw, door de Ander die crepeerde in de Tempel, door het hoofd van Prinsesje dat op een piek gestoken door de straten van Parijs gedragen werd. Ik ben het wild en de jager is altijd de Ander.

Mijn haren hangen in natte klissen over mijn voorhoofd. Mijn lichaam dampt van het zweet. Mijn armen maaien door de lucht alsof ik mij een weg moet banen door dikke sluiers van sneeuw. Ik glijd uit over het water dat de vorige dag nog uit een lekkende dakgoot druppelde. Het is bevroren tot een glanzende spiegel. Ik krabbel haastig overeind – mijn blauwwitte jas besmeurd met modder en drek – en werp een snelle blik over mijn schouder.

Niets.

Niemand te zien tussen de verblindend witte sneeuwvlokken, niemand in het zwart van de nacht. Niemand te zien in de donkere schaduwen van de huizen die slapen in het kille licht van de volle maan, hun ramen versierd met vriesbloemen, met ijskristallen die blauwachtig schitteren.

Ik weet niet meer hoe lang ik al op weg ben. Ik heb ieder benul van tijd verloren. De minuten lijken zich in deze eindeloze zwarte nacht uit te rekken. De olie die het mechaniekje van de klokken moet smeren, is gestold. De wijzers van de tijd zijn bevroren, zoals die van de

pendule destijds, op de schoorsteenmantel in de kerker van *maman*.

Uitgeput hou ik halt. Mijn borst gaat zwoegend op en neer. Ik wis het zweet van mijn voorhoofd, kijk om me heen. Geen sluipmoordenaar in deze onverlichte portiek, geen spion in dat duistere zijstraatje.

Ik zuig mijn longen vol ijzige lucht. En ga weer op weg. Naar een vierhoek van geelachtig licht, met daarboven een bord: *Hof van Mirakelen*.

Het zal er warm zijn. Misschien zelfs veilig.

Tenzij... Waarom wilde meneer Conscience precies hier afspreken? *Hof van Mirakelen*... Zo werd destijds toch de Parijse achterbuurt genoemd die volledig in de handen was gevallen van het geboefte? Waar een blinde bedelaar als bij wonder weer kon zien en een meelijwekkende armoezaaier als bij toverslag weer kon lopen? (Net had hij nog een dame tot een aalmoes weten te bewegen en haar in één moeite ook van haar goudstukken afgeholpen.)

Die schandvlek in het hart van Parijs, door *le Roi Soleil* met de grond gelijk gemaakt, waar de beurzensnijders en de zakkenrollers zich een eigen koning hadden gekozen?

Ik blijf nog even treuzelen. Ik kan nog altijd terug. Maar dan is het of ik voetstappen hoor knerpen in de sneeuw achter mij. Haastig gooi ik de deur open en daar sta ik dan, tussen bruinberookte muren die grotendeels verborgen blijven in schaduwen van zwart fluweel.

Het is warm en schemerig in het *Hof van Mirakelen*. Meneer Conscience zit bij de haard en neemt me onderzoekend op. Er is niemand anders in de gelagkamer van de herberg aanwezig. Hij draagt een geklede jas met een camelia in het knoopsgat en zijn hoed ligt bij hem op de tafel, het moet dus wel de schrijver zijn van *De Leeuw van Vlaanderen*, *De Loteling*, *Baas Gansen*-

donck... en de *Geschiedenis van België*. Hij draagt het afgesproken herkenningsteken.

Meneer Conscience nodigt me met een handgebaar uit aan zijn tafel. Plotseling duikt de kastelein voor me op, als een duivel uit een doosje. 'Wat zullen de heren drinken?'

'Doe ons maar een fles van uw beste wijn, vriend.'

De brave man verdwijnt weer. Ik neem plaats tegenover de schrijver. 'Een prins van Frankrijk en het zoete Navarra heeft blauwe ogen en donkerblonde haren', zegt hij zacht, met een zweem van een glimlach om zijn mond.

Het klinkt als een citaat uit een of ander gedicht dat ik niet ken. Misschien is het dat ook.

'Ik moet u nog bedanken, meneer,' antwoord ik, 'omdat u tijd vrij wilde maken om naar mij te luisteren.'

Hij knikt. 'Maar ik kan niets beloven', zegt hij.

'Dat hoeft ook niet.'

De waard verschijnt met een fles en twee glazen. Hij zet ze geruisloos op tafel, doet de grendel voor de deur, trekt de gordijnen dicht, maakt zich uit de voeten. Precies zoals ik het heb gevraagd.

'Nu kunnen we praten', zeg ik.

De schrijver schenkt met vaste hand een glas wijn in voor mij, en dan voor zichzelf. Hij heft het glas en vraagt: 'Op wiens gezondheid zullen we drinken, meneer?'

'U kent mij als Filip Capet', zeg ik. 'Maar u hebt natuurlijk al begrepen dat het niet mijn ware naam is.'

De schrijver knikt weer.

'Ik zal eerlijk met u zijn', zeg ik. 'Het is de naam van de Ander.'

'De Ander?'

'Het Wisselkind, meneer Conscience. De geheime naam die ze voor de arme drommel gebruikten, was Filip Capet. Hij is in mijn naam en onder mijn naam gestorven. Daarom leid ik onder zijn naam nu het anonieme leven dat hij had moeten leiden als ik er niet was

geweest. Laten we drinken op zijn nagedachtenis en hem zo de eer geven die hem toekomt.'

We klinken. En drinken.

De schrijver laat de stilte even duren. 'Voordat ik aan het werk ga,' zegt hij dan, 'zou ik graag van u horen wie u werkelijk bent, meneer Filip Capet.'

'Ik sta bekend als Frans Rombaut, maar als ik u die naam had genoemd zou mijn verhaal u wellicht niet geïnteresseerd hebben. En dan zou u mij ook niet op deze manier hebben willen ontvangen.'

'U staat bekend als Frans Rombaut en u noemt zichzelf Filip Capet, maar in werkelijkheid bent u...?'

Wanneer ik blijf zwijgen, vervolgt hij: 'Ik wil het uit uw mond horen, meneer Capet.'

'Louis Charles Capet', zeg ik. 'Zo noemden ze mij lang geleden. "Voortaan heet jij Louis Charles Capet," zeiden ze. "Zoals iedereen." Maar ik werd geboren als Louis Charles de Bourbon.'

De schrijver slaakt een zucht. 'Louis XVII dus, de *dauphin de France*. Ik ben de tel kwijtgeraakt, meneer Capet, maar hoeveel mannen hebben ondertussen al beweerd de verdwenen kroonprins van Frankrijk te zijn?'

Ik sta mijzelf een triest glimlachje toe. 'Luistert u naar mijn geschiedenis, meneer Conscience, en oordeel zelf.'

'Ik luister.'

'De naam die wij dragen, tekent ons. Het is een van de redenen waarom ik mij tot u gewend heb. Een en ander drukt zwaar op mijn geweten. Ik wil dat u het verhaal van mijn leven schrijft, meneer Conscience. Ik wil dat u de geschiedenis schrijft van mijn familie, met de nauwgezetheid waarmee u de *Geschiedenis van België* hebt opgetekend. Ik wil dat u de verraders aan de kaak stelt en recht laat geschieden. En bovenal wil ik dat mijn nakomelingen hun familiegeschiedenis zouden kennen, dat mijn erfgenamen zouden weten waar het bloed vandaan komt dat door hun aderen stroomt.'

Ik pauzeer even om de schrijver de gelegenheid te geven een vraag te stellen. Maar hij doet mij teken dat ik, wat hem betreft, kan doorgaan.

‘Ten slotte wil ik dat u mij een plechtige belofte doet, meneer Conscience.’

‘Ja?’

‘Het boek mag pas na mijn dood het licht zien, en alleen als al mijn nakomelingen daar hun toestemming voor hebben gegeven. Want anders is hun leven mogelijk in gevaar, zoals het mijne altijd in gevaar is geweest. Maar wees gerust, meneer Conscience, u zult niet lang geduld hoeven te oefenen. Ik ben een oude man, er is nog nauwelijks een toekomst voor mij. En u moet zich ook geen zorgen maken over de vergoeding voor het geleverde werk. Noem mij een bedrag, ik zal het u vooraf betalen. En wanneer u het werk naar mijn voldoening hebt beëindigd, zal ik u dit bedrag nogmaals uitkeren.’

De schrijver staart een tijdlang zwijgend in de vlammen. Om mij vervolgens recht in de ogen te kijken en klaar en duidelijk te zeggen: ‘Ik beloof het.’

Ik knik. ‘Goed’, zeg ik. ‘Luister dan...’

Ik

kan de lichten van de snelweg niet meer zien, laat staan die van de huizen. Rode ogen doemen op in de mist en op een kort moment na – wanneer ik de wagen passeer en daarbinnen een donkere vormloze kan onderscheiden – blijft de bestuurder onzichtbaar voor mij.

Zoals ik voor alle anderen altijd onzichtbaar ben geweest.

Enfin, zoals mijn ware ik voor alle anderen altijd onzichtbaar is gebleven.

Ik rijd sneller dan het handvol waaghalzen dat het in hun hoofd heeft gehaald met dit weer de snelweg op te gaan.

Ik rijd sneller omdat het moet. Omdat het niet anders kan.

Ik moet rijden, rijden, rijden. Door een grijze zee van mist en sneeuw.

Ik moet rijden, rijden, rijden. En bidden dat ik niet tegen het onverzettelijke beton van een brug aan knal.

Ik moet rijden, rijden, rijden. Tot de ochtend in de lucht komt en de mist enigszins optrekt. Misschien.

Rijden, rijden, rijden.

Tot ik de bewoonde wereld heb bereikt.

Tot ik mijn achtervolgster van me af heb geschud.

En een klamme kilte dringt door mijn hemd en trui, door merg en been. En ik krijg het koud. En de radio geeft witte ruis, zoveel dat ik de muziek haast niet meer kan horen. En ik geef meer gas.

Dit is waanzin. Ik kan geen hand meer voor ogen zien.

Zal ik stoppen bij een tankstation? Schuilen in het duister?

Mijn vermoeide ogen hebben rust nodig. Mijn handen liggen verkrampd om het stuur. Al mijn spieren doen pijn. Er staat koud zweet in mijn handpalmen.

Kippenvel.

‘Sarah Tychko’, stelde ze zich voor. ‘Freelance journaliste. Waarschijnlijk zegt mijn naam u niet veel, maar als ik u vertel dat mijn grootmoeder Marie Antoinette Lambert heette, gaat er misschien een belletje rinkelen.’ Haar stem klonk wat hees. Ze sprak met een licht accent. Erotisch exotisch.

‘Ik heb u bezig gehoord op de radio. Over de Zaak. Over de Familie. Over de erfenis van de Bourbons die u werd ontstolen. Maar dat u nu een ontdekking hebt gedaan die u weer op het juiste spoor kan zetten. Dat er alleen nog een stukje van de puzzel ontbreekt.’

Strategische pauze.

‘Welnu, meneer Rombaut, waarschijnlijk is het zo dat ik over dit ontbrekende stukje informatie beschik.’

Ruis op de lijn. Het gebeurde de jongste tijd wel meer dat ik bij het opnemen een merkwaardige klik hoorde.

‘Mijn naam is Sarah Tychko’, herhaalde ze, als in een mantra. ‘U weet zelf goed genoeg welk belang namen hebben. Zoals u wellicht ook weet welk verhaal binnen mijn familie al een paar generaties de ronde doet. Mijn overgrootvader had zekere documenten in zijn bezit die...’

De verbinding werd danig gestoord. Haar stem viel steeds weg.

‘Maar u zult het met me eens zijn dat we dit soort zaken beter niet over de telefoon bespreken. Kunnen we elkaar ergens ontmoeten? Ik wil u zien.’

En ik, stommeling die ik ben, ik heb mijn vertrouwen geschonken aan Sarah Tychko, kleindochter van Marie Antoinette Lambert, freelance journaliste, exotisch erotisch.

Ik ben met open ogen in de val gelopen.

Hendrik Conscience:

Kortryk den 29ber 1858

Mynheer & Vriend Rombaut,

Indien ik tot nu toe gewacht heb om UE te schryven, dan is het ten gevolge myner aerzeling en besluite-loosheid nopens onze overeenkomst aengaende *De Zaek Louis XVII, een Familiegeschiedenis*. De geldelyke kant der kwestie is voor my de minst gewigtige. Wat my het meest redenen tot overweging gaf, is het voor- of nadeel dat een mogelyke wyziging onzer overeenkomst kan bieden aen de Zaek. Indien er genoeg publiciteit aen een uitgave wordt bezorgd, die verschynt by leven en welzyn van UE, zal precies dat er dan de vyanden uwer Familie niet van weerhouden iets te ondernemen? Omdat zy anders zichzelf zouden ontmaskeren en het gelyk van Uw verhael zouden aentonen?

Misschien hadde ik nog langer gewacht om UE een nieuw aanbod te doen; maer elke maend die verloopt is voor my en voor U een verloren tyd. Van myn uitgever heb ik nu het regt verkregen om ééns **een enkel werk** te Parys in het Fransch te laten verschynen vóór dat het in het Vlaemsch verschyne. De uitlegging dezer laetste schikking is dat de Bestierder der *Revue Contemporaine* my dringend aenzoekt om hem, met die voorwaerden, een verhael te leveren in den aerd van *Den loteling of Armen edelman*. Ik heb, als schryver, groote verpligtingen aen dezen persoon en heb hem beloofd aen zyn verlangen te voldoen **indien het my mogelyk is**.

Aan het eigenlyke schryven van het levensverhael van UE ben ik nog niet toegekomen, dewyl ik een ander werk onderhanden heb. Maer gelief over dit alles eens na te denken, en my des aengaende Uwe inzigten te laten kennen. Ook verzoek ik UE vriendelyk my de

somme van fcs 5000 toe te sturen op rekening van
hetgeen ik nog by UE te goed heb.

In afwachting heb ik de eer UE en Uwe Familie har-
telyk te groeten.

Uw dienaar Conscience

Sarah 'Tychko':

Mijn overgrootvader Edmond Lambert heeft in zijn nagelaten geschriften geen bijzonderheden verstrekt over de omstandigheden waarin hij in het bezit is gekomen van enkele brieven van Hendrik Conscience en van een manuscript, getiteld *De Zaak Louis XVII, een Familiegeschiedenis*. Ook moet ik bekennen de brieven of het volgens mijn overgrootvader zeer onvolledige manuscript met de vele zo goed als onleesbare passages nooit met mijn eigen ogen te hebben gezien. Op zeker ogenblik, toen hij financieel volledig aan de grond zat, zou mijn overgrootvader de brieven en het manuscript verkocht hebben aan een persoon over wie hij al evenmin bijzonderheden wilde verstrekken. Wat ik je te vertellen heb, steunt met andere woorden volledig op de transcripties, rapporten en notities die Edmond Lambert heeft nagelaten.

Misschien kan ik mijn relaas het beste beginnen bij het gesprek dat Frans Rombaut – of Rombout, zoals hij zijn naam later schreef – zou gehad hebben met madame Campan, een paar jaar voor haar dood in 1822. In *De Zaak Louis XVII, een Familiegeschiedenis* lijkt Conscience een poging te hebben gedaan om de inhoud van dit interview zo gedetailleerd mogelijk weer te geven. Mijn overgrootvader heeft hier op zijn beurt dan weer een ruime samenvatting van gemaakt. Of tenminste, daar heeft het de schijn van.

Wanneer het onderhoud precies heeft plaatsgevonden, weten we niet. Het had voornamelijk betrekking op de vlucht van de koninklijke familie, op 20 juni 1791, naar de vestingstad Montmédy in het noordoosten van Frankrijk. De vlucht was twee dagen later geëindigd in Varennes, met de arrestatie van de koning.

Madame Campan was een hofdame van Marie Antoinette, en een van haar vertrouwelingen. Zij was door Marie

Antoinette in maart 1791 ingelicht over de samenzwering die zich tot doel had gesteld de koninklijke familie onder te brengen in een veilige omgeving, vanwaar Louis XVI de contrarevolutie kon leiden. De koningin, die door het volk hatelijk 'de Oostenrijkse' werd genoemd, voelde zich in Parijs steeds onveiliger. In de altijd onrustige hoofdstad waren de koning en zijzelf de gevangenen geworden van de Revolutie, de gijzelaars van de Assemblée.

Marie Antoinette belastte haar hofdame met enkele zeer geheime opdrachten, waarover madame Campan in haar *Mémoires* opmerkte dat ze haar bijzonder ongemakkelijk stemden. De koningin leek zich immers vooral te bekommeren om zaken die zinloos en zelfs ronduit gevaarlijk waren.

'Uwe Majesteit zal heus wel overal hemden en jurken vinden!' zou madame Campan daarbij eens, bijna wanhopig, uitgeroepen hebben.

'Daar twijfel ik niet aan', antwoordde Marie Antoinette met een glimlachje. 'Maar ik heb zo mijn speciale redenen om een volledige garderobe mee te nemen naar Brussel – en niet alleen voor mij, maar ook voor mijn kinderen.'

En zodoende trok madame Campan erop uit, vermomd, in haar dooie eentje, om de gevraagde artikelen te kopen. 'Ik bestelde zes hemden, jurken en nachtjaponnen in de ene boetiek en zes in de andere', vertelde ze aan Frans Rombaut. 'En ik hanteerde daarbij de maten van de oudste dochter van mijn zuster om kleren te kopen voor uw zuster, en die van mijn eigen zoon om kleren te kopen voor u.'

Madame Campan vulde er een stuk of wat koffers mee en stuurde die op bevel van de koningin naar haar tante, de weduwe van de burgemeester van Arras. 'Madame Cardon was een hofdame van Hare Majesteit geweest, tot ze door de gebeurtenissen met onbeperkt verlof naar huis was gestuurd. Ze bezat verscheidene landerijen in

de Oostenrijkse Nederlanden, meer bepaald in Vlaanderen, en ze kon Arras dan ook verlaten zonder argwaan te wekken.'

De koningin droeg madame Cardon op zich klaar te houden om ogenblikkelijk naar Brussel af te reizen, of naar welke stad dan ook, zodra het nodig mocht zijn.

Het staat allemaal zwart op wit te lezen in de *Mémoires* van madame Campan, die na haar dood werden uitgegeven. En er is geen woord van gelogen. Maar het is evenmin de volledige waarheid. 'Deze en andere passages in mijn *Mémoires* zullen ongetwijfeld het bestaande beeld versterken van de frivole Marie Antoinette, die haar garderobe boven haar veiligheid stelde', zei madame Campan. 'En dat verdriet me zeer. Maar u moet weten, Monseigneur...'

'Noemt u me toch Filip Capet', onderbrak Frans Rombaut haar. 'Zoals iedereen...'

Madame Campan schudde treurig het hoofd, keek hem weemoedig aan en vervolgde: 'U moet weten, meneer... dat wat ik hier en elders heb verzwegen een eindeloos veel groter belang heeft dan wat er te lezen staat.'

'Maar waarom hebt u dan zelfs in uw *Mémoires* niet de volledige waarheid verteld?'

'Het is heel eenvoudig, Mon... meneer. Ik heb hieromtrent aan Zijne Majesteiten uw vader en uw moeder de meest volstreckte geheimhouding beloofd... En dit *in aeternum*. Tot in de eeuwigheid.'

Toen de vlucht naar Montmédy uitdraaide op een fiasco, werd het stilzwijgen van madame Campan zoveel als een waarborg voor de toekomst van de Bourbons. Want in de koffers die zij in opdracht van Marie Antoinette naar madame Cardon stuurde, waren onder de hemden, jurken en nachtjaponnen meer dan 200.000 goudfranken verstopt. En de landgoederen van madame Cardon strekten zich uit tot in het Land van Waas, waar zij verre familie had die luisterde naar de naam... Rombaut.

Marie Antoinette zou alleen haar eerste hofdame meenemen. 'Zodra ik in veiligheid ben, laat ik u overkomen', drukte ze madame Campan op het hart.

Ze vroeg madame Campan wat ze moest doen met een grote reiskoffer, waarin ze nog een andere lading goud Parijs uit wilde smokkelen. 'Ik zou hem naar mijn zuster Maria Christina in Brussel kunnen sturen, onder het voorwendsel dat het om een geschenk gaat aan de landvoogdes van de Oostenrijkse Nederlanden. Een dergelijke koffer zullen de democraten niet zomaar durven open te breken.'

Madame Campan was sterk gekant tegen dat idee. De verhoudingen tussen de koningin van Frankrijk en haar zuster, de landvoogdes van de Nederlanden, waren nooit erg goed geweest. En Brussel was een waar wespennest, waar het niet alleen gonsde van de *émigrés*, maar ook van spionnen van alle denkbare en ondenkbare partijen.

'Een kleine indiscretie kan rampzalige gevolgen hebben', zei madame Campan.

Dat was allerm minst overdreven. Als de democraten er lucht van kregen dat de koningin volop bezig was goud het land uit te smokkelen, lagen de gevolgtrekkingen voor de hand en zou de contrarevolutie zich al hebben verraden nog voor ze goed en wel was begonnen.

Precies ook om redenen van geheimhouding besloten de koning en de koningin niet in te gaan op het vriendelijke aanbod van Anne-Léon II, hertog van Montmorency. Deze veldmaarschalk van Frankrijk en lid van de roemruchte compagnie der musketiers, had zich gedwongen gezien na de gebeurtenissen van 1789 een toevlucht te zoeken in het land van Luik, meer bepaald in zijn kasteel van Modave. Hij had zijn domein zelfs voorgesteld aan de koning als mogelijk tijdelijk onderkomen. Maar omdat men er niet zeker kon van zijn dat de spionnen van de revolutie niet op de hoogte waren van het aan-

bod, hadden de koning en de koningin zich genoodzaakt gezien hem een formele weigering te sturen.

Edmond Lambert is niet over één nacht ijs gegaan, moet je weten. En ook ik heb nog wat huiswerk gedaan. Maar waarschijnlijk vertel ik je niet eens iets nieuws als ik zeg dat de jongste broer van Louis XVI – de graaf d'Artois, die meer dan dertig jaar later het land zou regeren als Charles X – druk bezig was met het smeden van plannen voor een invasie van Frankrijk. Vanuit het zuiden zou de aanval ingezet worden door Spanje en vanuit het oosten door de nieuwe Oostenrijkse keizer Leopold II, de broer van Marie Antoinette.

Leopold bevond zich in een aartsmoeilijke positie: er was een oorlog aan de gang met Turkije, er was een oorlog op til met Pruisen, en zijn Vlaamse en Hongaarse provincies waren zeer onrustig. Een nederlaag in Frankrijk kon fataal zijn. Maar met een Franse koning die was ontsnapt uit zijn revolutionaire hoofdstad en zich aan het hoofd van een leger had geplaatst, kon de politieke situatie in Frankrijk er gauw heel anders gaan uitzien. En dan zou Leopold aan Frankrijk ook weer een sterke en stabiele bondgenoot hebben. Van het welslagen van de vlucht naar Montmédy hing met andere woorden ook in grote mate af wat er vervolgens in Oostenrijk en de rest van de beschaafde wereld zou gebeuren.

Het plan werd grotendeels ontworpen door de knappe Zweedse graaf Axel von Fersen, de bijzonder galante en zeer intieme vriend van Marie Antoinette. In het grootste geheim trof hij samen met generaal de Bouillé alle nodige voorbereidingen. De broer van Louis XVI, de graaf de Provence – hij zou later de Franse troon bestijgen als Louis XVIII, maar nogal wat mensen noemden hem niet ten onrechte simpelweg 'Caïn' – werd niet ingelicht over de exacte route en bestemming van de koninklijke familie. Louis XVI vertrouwde zijn broer niet en Marie Antoinette verafschuwde hem. Het tijdstip

waarop zij met z'n allen Parijs zouden ontvluchten, moest hetzelfde zijn, maar pas op de dag voor hun vertrek deelde Louis XVI aan zijn broer hun uiteindelijke bestemming mee. In de onmiddellijke nabijheid van de vestingstad Montmédy was het oude kasteel van Thonelles al in gereedheid gebracht om de voltallige koninklijke familie te herbergen.

De Duitse regimenten van generaal de Bouillé, die gelegerd waren in het noordoosten van Frankrijk, zouden in Montmédy versterkt worden met grote aantallen *émigrés* en bovenal met meer dan 10.000 Oostenrijkse soldaten. Zodra de koning daar was aangekomen, moest hij de *Assemblée Nationale* ontbinden en de eigendommen van de clerus teruggeven. Deze bezittingen vormden de basis van de waarde die aan de republikeinse assignaten werd toegekend. Op die manier zou de Revolutie heel snel al haar kredietwaardigheid verliezen.

Om de Revolutie daadwerkelijk een halt toe te roepen en terug te keren naar het oude regime, was echter meer nodig dan dat. Veel meer.

Geld, bijvoorbeeld. Veel geld.

Marie Antoinette had haar broer niet alleen gevraagd troepen naar de grens te sturen, maar ze had hem ook verzocht de Franse kroon een bedrag van 15 miljoen goudfranken te lenen. Dat laatste had keizer Leopold geweigerd. Hij hield wel een oorlogskas ter beschikking van de contrarevolutie, op een veilige plaats in de Oostenrijkse Nederlanden. Zodra de gebeurtenissen het vereisten, kon dit geld gebruikt worden.

Voor de rest was Louis XVI door de *Assemblée* een jaarlijkse dotatie van 25 miljoen frank toegestaan, die betaald werd in maandelijkse schijven. Dit geld moest gebruikt worden om de Duitse huurlingen van markies de Bouillé te betalen en van voorraden te voorzien. Ook was het noodzakelijk de diamanten en juwelen van de koninklijke familie in veiligheid te brengen. Men denkt hierbij vaak, ten onrechte, aan de Franse kroonjuwelen.

Het ging wel degelijk om de persoonlijke eigendommen van Louis XVI, van zijn zuster madame Elisabeth, en vooral van Marie Antoinette.

‘Zo kon het dan gebeuren,’ herinnerde madame Campan zich, ‘dat Hare Majesteit zich samen met mij opsloot in een zolderkamer die uitkeek op de tuin van de Tuilerieën, en dat we daar al haar parels, diamanten en robijnen verpakten in stukken katoen en in een kist stopten. Blijkbaar hadden de Heren van de Revolutie hier dankzij een van hun ontelbare spionnen lucht van gekregen, want het versturen van de juwelen en de kostbare steentjes zou later ook het onderwerp worden van een aanklacht tegen de koningin, en tegen mezelf.’

De kist met de juwelen moest het land uit gesmokkeld worden door hertog de Choiseul en Léonard, de kapper van de koningin. ‘Ook dit gegeven heeft men weer aangegrepen om erop te wijzen dat uw moeder de gebeurtenissen die zich voltrokken niet correct kon inschatten’, zei madame Campan. ‘Dat zij een schat aan juwelen toevertrouwde aan de hofkapper, die helemaal niet tegen die taak opgewassen was... Men vergeet er evenwel bij te vermelden dat het fortuin aan edelstenen en juwelen in eerste instantie aan hertog de Choiseul werd toevertrouwd, en dat hij ze alleen maar in tweede instantie in de handen van Léonard moest geven. De hertog had nog andere belangrijke taken te vervullen in het kader van de vlucht en hij was een man die altijd op zijn hoede moest zijn, omdat hij een potentieel gevaar betekende voor de vijanden van het koningshuis. Léonard daarentegen, werd door de Heren van de Revolutie als perfect onschadelijk beschouwd. Ze gingen ervan uit dat hij wel de laatste was die door de koningin met een belangrijke opdracht belast zou worden. Wat betekende dat het precies een man als Léonard was die zich relatief vrij zou kunnen bewegen, en dit zelfs zonder argwaan op te wekken. Wellicht zou hij niet eens achtervolgd of

gezocht worden als hij spoorlags vertrok uit Parijs of plotseling afreisde naar het noorden.'

Ook het mislukken van de vlucht naar Montmédy heeft men in verband gebracht met de bemoeienissen van Marie Antoinette. Zij had er immers op aangedrongen te vluchten in een luxueuze en dus trage, opzichtige berline. Maar de snelheid van de berline lag behoorlijk hoog. Bovendien was dit nu eenmaal het soort rijtuig waarin welgestelde mensen zich pleegden te verplaatsen, en de koninklijke familie kon zich bezwaarlijk voordoen als armoezaaiers en Parijs ontvluchten in een huifkar. Bij de eerste de beste gelegenheid zouden ze door de mand gevallen zijn!

'Graaf Fersen en de markies de Bouillé hadden het traject terdege beveiligd en geloof me vrij,' verklaarde madame Campan, 'het zou ook helemaal niet slecht zijn afgelopen, als de koninklijke familie niet het slachtoffer was geworden van een vreselijke samenloop van omstandigheden... en van regelrecht verraad. Of als Zijne Majesteit in Varennes zijn soldaten niet had verboden geweld te gebruiken tegen het volk dat hem daar gijzelde.'

Léonard passeerde Varennes een paar uur voor de koninklijke familie er werd gearresteerd. Madame Cardon, die vanuit Arras was vertrokken, slaagde erin zonder enig probleem de grens over te steken en Brussel te bereiken.

'De graaf de Provence, die de titel *Monsieur* droeg maar zich nooit als een heer heeft gedragen, volgde een ander traject en stak op de weg naar Mons de grens met de Oostenrijkse Nederlanden over. In Mons zou hij ook graaf Fersen aantreffen.'

Blijkbaar had het noodlot alle tegenslag gespaard voor het gezin van de onfortuinlijke Louis XVI...

Edmond Lambert:

Twee keer sterven, het is weinigen gegeven. Toch is het precies wat Louis XVII – of Frans Rombaut – heeft gedaan. En dat heeft hij dan gemeen met Jean-François Autié, beter bekend als Léonard.

Terwijl een Figaro al furore maakte, mocht deze architect van de meest bizarre bouwwerken alle hofdames van Versailles tot zijn cliënteel rekenen. Net voor de Revolutie ook met zijn soort frivoliteiten afrekende, ontketende hij een ware rage met zijn coiffures voor vrouwen, die een zodanig ijle hoogte bereikten dat ze moesten ondersteund worden door armaturen van ijzerdraad. Jean-François Autié, een telg uit de Gascogne-streek, was nog geen dertig geworden toen de graaf de Provence hem al ‘markies Léonard’ doopte. Op die manier werd hij onderscheiden van zijn broer, ‘ridder Léonard’, die zich beperkte tot het simpelweg knippen van de haren.

Als Léonard geen volslagen imbeciel is geweest, was hij vast en zeker wel een groot filosoof die vele genoeglijke uren moet hebben gespenseerd aan het observeren van het spektakel dat zijn artistieke creaties opleverden. Hij gaf ze ridicule namen – *Olijfboom bij Zonsondergang* – en de vrouwtjes vonden het verrukkelijk.

Behoorde een dame tot een financiële categorie waarvoor Léonard wel iets kon betekenen, en was zij erin geslaagd – via invloedrijke vriendinnen of door voldoende vleierijen – in audiëntie te worden ontvangen, dan verscheen de artiest, altijd gehaast, op zijn minst een uur te laat op de afspraak. De grote Léonard bleek dan een klein keurig mannetje te zijn, even elegant als vinnig, gezegend met schattig lichtroze wangetjes en een puntig neusje. Gewoonlijk nam hij het gezicht van de cliënte even tussen zijn handjes en bestudeerde hij het enkele ogenblikken met een diepzinnige frons in het voorhoofd, voordat hij de goddelijke inspiratie voelde opwellen.